

ОЦІНКА РОБОЧИХ ЯКОСТЕЙ СОБАК НОРНИХ ПОРІД В УМОВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Була Людмила Валер'янівна

кандидат сільськогосподарських наук
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4698-9307>
E-mail: bula.snau@gmail.com

Павленко Юлія Миколаївна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-4128-122X
E-mail: jasjulia@ukr.net

Ладика Любов Миколаївна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-0796-713X
E-mail: www.nata-06@ukr.net

Свисенко Софія Валеріївна

аспірант спеціальності 204-ТВППТ
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0001-8761-7676
E-mail: ursula1708@ukr.net

На базі Федерації Мисливського Собаківництва України в Львівській області проводилось випробування та оцінка робочих якостей собак мисливських порід у природних та штучних норах по підсадному звіру. На випробуваннях оцінювались основні показники роботи собак, а саме: чуття і пошук, сміливість, злостивість і правильність хватки, голос, в'язкість, спритність та слухняність за спеціальною шкалою нарахування балів. Щодо результатів випробування вельштер'єрів, встановлено достатньо високу оцінку робочих якостей собак даної породи за такими показниками, як чуття і пошук ($18,20 \pm 2,901$ балів) та в'язкість ($26,47 \pm 3,062$ бала). Що стосується показників спритності та слухняності, найкращу роботу серед собак всіх досліджуваних порід демонструють такси – 16,50 та 4,50 бали відповідно. Собаки породи фокстер'єр виявились кращими за сміливістю, злостивістю і правильністю хватки – 17,9 балів. У цілому аналізуючи результати випробувань по підсадному звіру встановлено, що собаки породи ягдтер'єр мали найвищі бали з показників голос та в'язкість (4,25 та 26,83 бали відповідно). Крім того досить високими були оцінки спритності, чуття і пошуку, сміливості, злостивості і правильності хватки - 14,90; 18,30; 15,60 балів відповідно. Це ще раз доводить, що ягдтер'єр є найбільш роботоздатним собакою для полювання. Показники робочих якостей нащадків племінних псів породи ягдтер'єр свідчать, що за такими ознаками як чуття (16,14 балів), сміливість (16,67 бали), голос (4,33 балів) та спритність (16,33 балів) кращі результати мають потомки плідника Найт-Барта. Серед сук за такими робочими якостями як пошук (19,00 бала) і сміливість (17,33 бала) кращі результати демонструють потомки Димки.

Ключові слова: мисливські породи собак, робочі якості, вельштер'єр, ягдтер'єр, такса, фокстер'єр.

DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.lvst.2019.3.13>

Мисливство є однією з перших професій як людини, так і домашньої собаки. Воно давало первісним людям все необхідне для існування-їжу, одяг, постіль. Чотириногі помічники забезпечили людству надійну для тієї епохи харчову базу за рахунок полювання на великих копитних тварин. Первісний мисливець з собакою вже не боявся ніяких хижаків. Результативність полювання з собаками дозволила зберегти частину спійманого молодняка в якості напівприручених тварин. В підсумку сформувалась найрозумніша одомашнена тварина з великою різноманітністю порід [3, 4, 9].

Зараз відомо близько 400 порід собак, серед них велика кількість мисливських, яких застосовують як у спортивному, так і у промисловому полюванні. Для вдалого відбору

таких тварин велике значення мають потенційні поведінкові та робочі якості цуценяти [1,2,6].

Дослідженнями великої кількості науковців XIX-XX століть доведено, що поведінкові ознаки собак зумовлені не лише генетичними факторами, а й цілою низкою паратипових - соціологічних, екологічних та інших [8,12,13,14,11]. Зокрема у проєкті БАР-Харбор вивчалися породи собак американський кокер-спаніель, басенджи, бігль, шелті і фокстер'єр. Загальна кількість цуценят складала 470 особин. У ході експерименту було встановлено, що успадкування цілого ряду ознак поведінки можна пояснити як результат дії одного або двох генів. [16]. Л.В.Крушинський охарактеризував прояв поведінкових реакцій на прикладі успадкування здатності собак різних порід до апортування.

Вісник Сумського національного аграрного університету

Серія «Тваринництво», випуск 3 (38), 2019

Дослідження показали, що дана здатність достовірно передається спадково [5].

У той же час для заводчиків мисливських собак пріоритетним є генетичний потенціал робочих якостей і вроджені мисливські задатки собак. Прогрес у селекції забезпечується постійним моніторингом та періодичною оцінкою робочих якостей собак під час випробувань, результати яких надають заводчикам цінну інформацію по підбору пар для розведення. Під час племінних виставок і в результаті випробувань з визначення вроджених робочих якостей повинні бути відфільтровані найбільш придатні для розведення собаки [15].

Враховуючи актуальність даної проблеми, метою наших досліджень було проведення оцінки робочих якостей собак мисливських порід в Львівській області на базі обласного осередку Федерації мисливського собаководства України.

Матеріали та методи досліджень. При проведенні

досліджень вивчалися матеріали первинного зоотехнічного обліку Федерації Мисливського Собаководства України в Львівській області. Характеризувались результати випробування собак порід ягдтер'єр, вельштер'єр, г/ш такса, г/ш фокстер'єр та ж/ш фокстер'єр. Оцінка робочих якостей мисливських собак норних порід проводилась на випробуваннях у природних та штучних норах по підсадному звіру. На іспитах окремо оцінювались основні показники роботи собак за спеціальною шкалою нарахування балів, а саме: чуття і пошук, сміливість, злостивість і правильність хватки, голос, в'язкість, спритність та слухняність [3].

Випробування проводились на дорослих (не менше 8-місячного віку) і фізично повноцінних лисицях, придатних для перевірки всіх мисливських якостей собак (табл. 1).

До випробувань були допущені собаки всіх вікових груп (від 8 місяців до 10 років), крім вагітних сук (на другому місяці вагітності), сук, що годують цуценят, та пустуючих сук.

Таблиця 1

Шкала оцінок при випробуванні норних собак у природних та штучних норах по підсадному звіру, максимум балів

Чуття та пошук	Сміливість, злостивість, майстерність хваток	Голос	В'язкість	Спритність	Слухняність	Загальна кількість балів
20	20	5	30	20	5	100

Біометрична обробка одержаних даних проводилась за методом варіаційної статистики за методиками Г.Н. Меркур'євої [7].

Ефективність селекції по розведенню мисливських собак, визначалася через коефіцієнт взаємозв'язку (r) між спорідненими групами тварин.

Математична обробка статистичного матеріалу проводилась за допомогою ЕОМ з використанням програмного забезпечення фірми "Microsoft" (операційна система "Windows-10", електронні таблиці "Excel") [10].

Результати досліджень. Щодо результатів випробування вельштер'єрів (табл. 2), встановлено достатньо високу оцінку собак даної породи за такими показниками, як чуття і пошук (18,20±2,901 балів) та в'язкість (26,47±3,062 бала). Слід відмітити, що за останнім показником серед досліджуваних тварин були особини, які демонстрували чудову тривалу роботу по звіру, але на жаль були і такі, які мали дуже низький бал, на що вказує дуже високий коефіцієнт варіації (55,5%).

Таблиця 2

Результати випробувань вельштер'єрів у природних та штучних норах по підсадному звіру (n=15), балів

№з/п	Показники	M±m	Св. %
1	Чуття і пошук	18,20±2,901	24,3
2	Сміливість, злостивість і правильність хватки	15,60±2,652	24,1
3	Голос	4,13±0,483	14,0
4	В'язкість	26,47±3,062	55,5
5	Спритність	13,90±1,152	22,2
6	Слухняність	2,60±0,401	16,0

Випробування ягдтер'єрів (табл. 3) показали, що їхні робочі якості, а саме: спритність, чуття і пошук, сміливість, злостивість і правильність хватки мають досить високі оцінки відповідно - 14,90; 18,30; 15,60 балів. У той же час коефіціє-

нти варіації у межах 24,4-27,8% за цими показниками вказують на те, що серед дослідженого поголів'я є як собаки з відмінними робочими якостями, так і тварини з незадовільними результатами.

Таблиця 3

Результати випробувань ягдтер'єрів у природних та штучних норах по підсадному звіру (n=55), балів

№з/п	Показники	M±m	Св. %
1	Чуття і пошук	18,30+2,062	27,8
2	Сміливість, злостивість і правильність хваток	15,60+1,581	27,2
3	Голос	4,25+0,331	9,1
4	В'язкість	26,86+1,772	14,6
5	Спритність	14,90+1,191	24,4
6	Слухняність	2,50+0,372	25,1

Згідно результатів випробувань собак породи такса

(табл. 4) встановлено, що за такими показниками як чуття і

Вісник Сумського національного аграрного університету

пошук (8,01 бали) та в'язкість (14,00 балів) тварини даної породи суттєво поступались особинам інших норних порід, на що обов'язково необхідно звертати увагу при відборі

племінних собак. У той же час такси демонструють найкращу слухняність (4,50 бали) та спритність (16,50 балів) серед всіх груп досліджуваних порід.

Таблиця 4

Аналіз випробувань такси у природних та штучних норах по підсадному звіру (n=9), балів,

№з/п	Показники	M±m	Cv, %
1	Чуття і пошук	8,01+0,161	18,4
2	Сміливість, злостивість і правильність хватки	17,02+1,342	22,6
3	Голос	4,00+0,081	7,0
4	В'язкість	14,00+0,283	11,0
5	Спритність	16,50+1,531	23,5
6	Слухняність	4,50+0,091	17,5

Оцінюючи робочі якості фокстер'єрів (табл. 5) слід відмітити у середньому задовільні показники порівняно з особинами інших норних порід. Собаки даної породи вияви-

лись кращими за сміливістю, злостивістю і правильністю хватки – 17,9 балів.

Таблиця 5

Аналіз випробувань фокстер'єрів у природних та штучних норах по підсадному звіру (n=18), балів

№з/п	Показники	M±m	Cv, %
1	Чуття і пошук	16,30+1,933	22,3
2	Сміливість, злостивість і правильність хватки	17,90+2,221	23,8
3	Голос	4,21+0,753	8,6
4	В'язкість	16,89+1,044	13,4
5	Спритність	15,30+1,751	18,0
6	Слухняність	3,0+0,543	18,7

Таким чином, аналізуючи результати випробувань по підсадному звіру ми бачимо, що собаки породи ягдтер'єр мали найвищі бали з показників голос та в'язкість (4,25 та 26,83 бали відповідно). Крім того досить високими були спритність, чуття і пошук, сміливість, злостивість і правильність хватки - 14,90; 18,30; 15,60 балів відповідно. Це ще раз доводить, що ягдтер'єр є найбільш працездатним собакою для використання його на полюванні.

Найбільш достовірним способом визначення племінної цінності собак служить їхня оцінка за якістю потомства. Ступінь впливу батька і матері на формування якісних особливостей потомства може бути різною, і залежить від препотентності батьків.

Оскільки ягдтер'єр є найчисельнішою породою серед популяції норних собак у Львівській області, ми зробили аналіз впливу спадковості на робочі якості собак саме цієї породи на випробуваннях за лисицею та борсуком у природних та штучних норах.

Показники робочих якостей нащадків племінних псів породи ягдтер'єр (табл. 6) свідчать, що за такими ознаками як чуття (16,14±2,37 балів), сміливість (16,67±1,03 бали), голос (4,33±0,62 балів) та спритність (16,33±0,82 балів) кращі результати мають потомки плідника Найт-Барта. Найкращу в'язкість демонструють нащадки Пірса (16,29±1,20 бала). Високу оцінку з пошуку мають нащадки Гарбуза (19,30±2,40 бала).

Таблиця 6

Аналіз оцінки робочих якостей нащадків племінних псів, які брали участь у випробуваннях норних собак, балів

№ з/п	Показники		Гарбуз	Пірс	Найт-Барт	Отто
1	Кількість нащадків	n	6	7	3	4
2	Чуття і пошук	M±m	19,30±2,40	16,14±2,37	18,10±1,71	17,95±2,23
		Cv, %	29,81	28,63	25,00	28,57
3	Сміливість, злостивість і правильність хватки	M±m	14,83±0,72	15,43±1,80	16,67±1,03	13,58±0,73
		Cv, %	14,79	21,86	13,86	12,86
4	Голос	M±m	3,67±0,54	4,17±0,22	4,33±0,62	4,07±0,21
		Cv, %	21,37	7,06	13,86	2,20
5	В'язкість	M±m	24,17±0,34	25,57±1,52	28,30±1,22	27,32±1,57
		Cv, %	6,74	10,12	14,43	12,30
6	Спритність	M±m	12,67±0,83	16,29±1,20	14,33±0,82	13,79±0,95
		Cv, %	19,26	15,10	9,36	10,94
7	Слухняність	M±m	2,83±0,82	2,71±0,65	3,67±0,82	3,00±0,37
		Cv, %	64,76	59,08	69,28	35,36

Необхідно відмітити, що за всіма показниками, які

характеризують атакуючі якості мисливського собаки при

роботі зі звіром (сміливість, в'язкість та спритність), найменшу оцінку мали нащадки Гарбуза та Отто, на що обов'язково необхідно звертати увагу при підборі племінних пар.

Аналіз робочих якостей нащадків племінних сук наведений в таблиці 7. З даної таблиці ми бачимо, що за та-

кими показниками робочих якостей як пошук ($19,00 \pm 0,71$ бала) і сміливість ($17,33 \pm 1,08$) кращі результати демонстрували потомки Димки. За такими робочими якостями, як голос, кращі результати мали нащадки Чари ($4,50 \pm 0,37$ бала).

Таблиця 7

**Аналіз оцінки робочих якостей потомків племінних сук,
які брали участь у випробуваннях норних собак, бал**

№ з/п	Показники		Айка	Белка	Димка	Чара
1	Кількість нащадків	n	3	6	3	3
2	Чуття і пошук	$M \pm m$	$16,67 \pm 1,82$	$17,80 \pm 0,55$	$19,00 \pm 0,71$	$17,79 \pm 0,35$
		Cv, %	20,83	13,83	11,54	14,29
3	Сміливість, злостивість і правильність хваток	$M \pm m$	$16,00 \pm 0,71$	$15,60 \pm 0,84$	$17,33 \pm 1,08$	$13,57 \pm 0,71$
		Cv, %	17,64	18,41	17,24	12,39
4	Голос	$M \pm m$	$3,67 \pm 0,41$	$4,20 \pm 0,42$	$4,33 \pm 0,41$	$4,50 \pm 0,37$
		Cv, %	8,66	10,91	13,45	9,12
5	В'язкість	$M \pm m$	$21,67 \pm 0,41$	$26,40 \pm 1,67$	$26,67 \pm 2,27$	$28,36 \pm 0,49$
		Cv, %	4,56	14,92	15,09	33,25
6	Спритність	$M \pm m$	$16,67 \pm 0,41$	$13,80 \pm 0,82$	$15,00 \pm 0,71$	$14,29 \pm 0,61$
		Cv, %	19,79	15,54	15,98	9,09
7	Слухняність	$M \pm m$	$3,00 \pm 1,22$	$2,60 \pm 0,84$	$2,00 \pm 0,71$	$3,36 \pm 0,47$
		Cv, %	34,64	27,60	64,36	50,00

Також нащадки Чари мали досить високі показники за такими робочими якостями як в'язкість ($28,36 \pm 0,49$ бала). Найкращу спритність ($16,67 \pm 0,41$ бала) демонстрували нащадки Айки. Крім того вони мали високі показники за такими робочими якостями як сміливість і правильність хваток.

Величини коефіцієнтів варіації оцінки середньої арифметичної як серед нащадків псів-плідників ($15,10-69,28\%$), так і сук ($19,79-64,36\%$) вказують на те, що серед дослідженого поголів'я є як собаки з відмінними робочими якостями, так і багато тварин з незадовільними результатами.

Висновки. Доведено, що кращою робочою породою серед норних порід мисливських собак є ягдтер'єр. Для збереження породних якостей мисливських собак рекомендовано звертати особливу увагу при відборі на поведінкові породні ознаки, а саме: чуття і пошук, сміливість і злостивість, в'язкість і спритність, та не допускати до племінного розведення собак, які мають недостатньо виражені вказані робочі якості. Для покращення робочих якостей собак у даній популяції необхідно удосконалювати методи підготовки тварин до випробувань, а для племінного розведення за можливості використовувати плідників, що показали кращі результати під час випробувань.

Список використаної літератури:

- Акимов В.В. Охотничье собаководство. М.: Российский государственный аграрный заочный университет, 2006. 116 с.
- Беляев Ю.Ф. Основы мисливського собаківництва. Запоріжжя: 2008. 93 с.
- Бондаренко В.Д., Мазела В.Г., Хоєцький П.Б. Мисливська кінологія. Львів: Афіша, 2002. 160 с.
- Гусев В., Гусева Е. Кинология. М.: Аквариум Принт, 2006. 232 с.
- Крушинский Л.В. Эволюционно-генетические аспекты поведения. Избранные труды. М.: Наука, 1991. 259 с.
- Лебедев А.А. Все об охоте. М: Дом славянской книги, 2005. 288 с.
- Меркурьева Г.Н., Шангин-Березовский Е.К. Генетика с основами биометрии. М.: Колос, 1983. 400с.
- Полищук Ф.И., Трофименко О.Л. Кинология: Учебник для высших учебных заведений. К.: Ирпень: ВТФ Перун, 2007. 1000 с.
- Сицко А.В., Блюм М.М., Шишкин И.Б. Советы начинающему охотнику. М: Колос, 1993. 352 с.
- Толбатов Ю.А. Загальна теорія статистики засобами Excel. Навчальний посібник. К.: Четверта хвиля, 1999. 224с.
- Шерешевский Э.И., Адман Б.Н. и др. Пособие по охотничьему собаководству. М.: Лесная промышленность, 1970. 308 с.
- Buytendijk F.J.J. The mind of the dog. Allen & Unwin, London, 1935. 215 p.
- Geiger G. Testing procedure and inheritance of performance in the German Wirehaired Pointer (population studies based on the German Working Dog and German Wirehaired Pointer breed registry). Giessener Beitrage Erbp. Zuchthyg. 4, 1972.
- Humphrey E.S., Warner L. Working dogs. John Hopkins, Baltimore, 1934.
- Norbet Feuerbach. Оценки формы и шерсти собак породы Deutsch Drahthaar / пер. с нем. М. Перерс. К.: ЧП «Коммерческое предприятие «УкрСич». 2018. 168 с.
- Scott J.P. Genetics and the social behaviour of the Dog. Chicago: L.: University of Chicago Press, 1965. 349 p.

References:

1. Akimov, V.V., 2006. *Ohotniche sobakovodstvo*. [Hunting dog breeding]. M.: Rossijskij gosudarstvennyj agrarnyj zaochnyj universitet, 116.
2. Belyaev, Yu.F., 2008. *Osnovi mislivskogo sobakivnictva* [Basics of hunting dog breeding]. Zaporizhzhya. 93.
3. Bondarenko, V.D., Mazepa, V.G., Hoyerckij, P.B., 2002. *Mislivska kinologiya* [Hunting Cynology]. Lviv: Afisha, 160.
4. Gusev, V., Guseva, E., 2006. *Kinologiya* [Cynology] M.: Akvarium-Print, 232.
5. Krushinskij, L.V., 1991. *Evolucionno-geneticheskie aspekty povedeniya. Izbrannye trudy*. [Evolutionary genetic aspects of behavior. Selected Works]. M.: Nauka, 259.
6. Lebedev, A.A. 2005. *Vse ob ohotе* [All about hunting]. M.: Dom slavyanskoj knigi, 288.
7. Merkureva, G.N., Shangin-Berezovskij, E.K., 1983. *Genetika s osnovami biometrii* [Genetics with the basics of biometrics]. M.: Kolos, 400.
8. Polishuk, F.I., Trofimenko, O.L., 2007. *Kinologiya: Uchebnik dlya vysshih uchebnyh zavedenij* [Cynology: Textbook for Higher Education]. K.: Irpen: VTF Perun, 1000.
9. Sicko, A.V., Blyum, M.M., Shishkin, I.B., 1993. *Sovety nachinayushemu ohotniku* [Tips for a novice hunter]. M: Kolos, 352.
10. Tolbatov, Yu.A., 1999. *Zagalna teoriya statistiki zasobami Excel. Navchalnij posibnik* [General Statistics Theory by Excel. Tutorial]. K.: Chetverta hvilya, 224.
11. Shereshevskij, E.I., Adman, B.N. i drugie, 1970. *Posobie po ohotnichemu sobakovodstvu* [Hunting Dog Guide]. M.: Lesnaya promyshlennost, 308.
12. Buytendijk, F.J.J., 1935. *The mind of the dog*. Allen & Unwin, London, 215.
13. Geiger, G. 1972. *Testing procedure and inheritance of performance in the German Wirehaired Pointer* (population studies based on the German Working Dog and German Wirehaired Pointer breed registry). Giessener Beitrage Erbpath. Zuchthyg. 4.
14. Humphrey, E.S., Warner, L. 1934. *Working dogs*. John Hopkins, Baltimore.
15. Norbet Feuerbach, 2018. *Ocenka formy i shersti sobak porody Deutsch Drahthaar* [Assessment of the shape and coat of dogs of breed Deutsch Drahthaar]. Translated from Deutsch by M. Peters. K.: ChP «Kommercheskoe predpriyatje «UkrSich», 168.
16. Scott, J.P., 1965. *Genetics and the social behaviour of the Dog*. Chicago: L.: University of Chicago Press, 349.

Pavlenko, Yu.M., PhD, Associate Professor, Sumy National Agrarian University (Sumy, Ukraine)

Bula, L.V., PhD, Associate Professor, Sumy National Agrarian University (Sumy, Ukraine)

Ladyka L.M., PhD, Associate Professor, Sumy National Agrarian University (Sumy, Ukraine)

Svysenko, S.V. PhD student, Sumy National Agrarian University (Sumy, Ukraine)

The evaluation of the working qualities of "earth dog" in the conditions of the L'viv region

On the basis of the Federation of Hunting Dog-breeding of Ukraine in the Lviv region was conducted testing and evaluation of the working qualities of dogs of hunting breeds in natural and artificial burrows on the beast. The tests evaluated the main performance of dogs, namely: feeling and search, courage, malice and correctness of grasp, voice, viscosity, dexterity and obedience on a special scale of scoring. As a result of the test of Welsh terrier was installed a sufficiently high rating of the working qualities of dogs of this breed by such indicators as sensation and search (18.20 ± 2.901 points) and viscosity (26.47 ± 3.062 points). In terms of agility and obedience, the best performance among dogs of all breeds were shown by fees - 16.50 and 4.50 points, respectively. The Foxterriers were the best by the courage, malice and correctness of the grip - 17.9 points. On the whole, analyzing the results of the test on the beast, was found that the dogs of the breed of the Jagdterrier had the highest scores in terms of voice and viscosity (4.25 and 26.83 points, respectively). In addition, the scores of agility, sense and search, courage, malice and correctness of grip were quite high - 14.90; 18,30; 15.60 points, respectively. This proves once again that the Jagdterrier is the most workable dog to hunt. Performance indicators of offspring of breeding dogs of the Yagdterrier show that such traits as sense (16.14 points), courage (16.67 points), voice (4.33 points) and dexterity (16.33 points) have better results the descendants of Knight Bart. Among the females by such working qualities as search (19.00 points) and daring (17.33 points) the best results are shown by the descendants of Dimka.

Key words: hunting breeds of dogs, working qualities, Welshterrier, Foxterrier, Dachshund, Jagdterrier.

Дата надходження до редакції: 19.06.2019 р.